

אמר רב אשיאן בר נדבך משמיה דרב יהודה: ניקב תוכו של האות ה"י [שבפרשיות התפילין] דהיינו, הרגל הקצרה השמאלית של ה"י. ויש מפרשים ניקב הפנים של האות, דהיינו הגויל החלק שבתוך האות.⁽³¹⁾ כשר הרי האות כשרה.

ניקבה יריכו הרגל הימנית הארוכה של ה"י, פסול הרי האות פסולה.

אמר רבי זירא: לדידי מפרשה לי שמעתי לפרש, מיניה מפיו דרב הונא.

ורבי יעקב אמר: לדידי מפרשה לי שמעתי לפרש, מיניה דרב יהודה: ניקב תוכו של ה"י

כשר: [לפירוש דהיינו הרגל השמאלית החידוש הוא שאין שיעור לאורך הרגל השמאלית ואם נשאר כל שהוא הרי האות כשרה. ולפירוש דהיינו תוך האות, הטעם שכשרה הוא משום שבתוך האות אין פסול של מוקף גויל]⁽³²⁾.

אבל ניקב יריכו, הרי אם נשתייר בו מהירך הימנית כשיעור אות קטנה [היינו כשיעור האות יו"ד. לפי המשנה ברורה] הרי הוא כשר⁽³³⁾, ואם לאו שנשתייר בירך פחות מכשיעור אות קטנה פסול!

אגרא, המוה חמיו של רבי אבא איפסיקא כט-ב ליה כרעא דה"י, שאירע שנפסקה הרגל

קטנה.

ובפירוש שני מפרש רש"י שתוכו הכוונה הגויל החלק שבתוך ה"י. ולפי זה מבואר שבתוך חלל האות אין דין מוקף גויל. אכן הראשונים [מרדכי ועוד] הביאו שבירושלמי במסכת מגילה מפורש שגם בתוך חלל האות יש דין מוקף גויל. [עיי' בטור או"ח סימן לב סט"ו]. ולפירוש שני אין מקור להכשיר רגל שמאלית של ה"י בכל שהוא, וצריך שגם היא תהא כמלא אות קטנה וכן פסק הרמ"א [סימן ל"ב סט"ו].

32. כך מוכח מדברי הטור סימן ל"ב.

33. הב"י בסימן ל"ב הקשה מדוע כשר כשנשאר כמלא אות קטנה, הרי אי"ז מוקף גויל. ותירץ שני תירוצים: א. יש לחלק בין נקב לדיבוק אותיות, שבנקב אין חסרון של מוקף גויל. ב. יש לחלק בין כתב במקום נקב, לכתב בהכשר ואחר כך ניקב. מרש"י ד"ה שאין, וכן בע"ב ד"ה וי"ו מוכח כפירוש ראשון, ואילו מדברי הרמב"ם [פ"א ה"כ מתפילין] משמע

ובדעת רש"י אפשר לבאר שסובר שהחסרון באינו מוקף גויל הוא משום שאי"ז כתיבה תמה [ראה בהערה הקודמת] ובספר תורה אין דין כתיבה תמה. והנה הרשב"א בתשובה הנ"ל כתב שגם בספר תורה ישנו לדין כתיבה תמה, והוכיח כן מברייתא בשבת דף ק"ג, אולם המעיין ברש"י שם יראה שרש"י מפרש תחילת הברייתא על תפילין ומזוזות ולא על ספר תורה, ולפי זה אין ראייה.

הרשב"א בתשובתו הנ"ל דן להכשיר משום שספר תורה שחסר בו לגמרי אות גם כן יתכן שכשר, ועל זה האריך להוכיח שספר תורה שחסר בו אות אחת פסול. אכן מרש"י ותוס' במגילה ט' א' משמע שספר תורה שחסר בו אות אחת כשר, לפי זה יתכן שלכן כתב רש"י שכאן מדובר רק בתפילין ומזוזות, שכן באם רק אות אחת מן הספר תורה אינה מוקפת גויל הרי זה כשר שאין זה גרוע מאות שחסרה לגמרי.

31. בפירוש ראשון מפרש רש"י שהכוונה לרגל שמאל של ה', ולפי זה ברגל שמאל כשר אם נשאר כל שהוא וברגל ימין צריך כמלא אות

זיל אייתי ינוקא, דלא חכים ולא טפש, לך ותביא תינוק שאינו חכם [שאם הוא חכם יבין שאי אפשר לומר ייהרג ה' שזהו גידוף כלפי מעלה. ובהכרח יקרא כאלו כתוב ויהרוג ה'], ואינו טפש. [שאם הוא טפש אינו יודע לקרוא רק אות שלמה] וחזי

אי קרי ליה אם יקרא אותו תינוק את המילה "ויהרג" כשר, שהאות כשירה הואיל ונקראת בתור וי"ו.

אי לא יקרא אותה בתור וי"ו אם כן משמעות המילה "יהרג" הוא, ופסול, שמאחר והאות וי"ו נקראת בתור אות יו"ד נמצא שחסרה אות אחת בתפילין⁽³⁴⁾.

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה

הימנית של הה"י [בפרשת "קדש לי כל בכור" שבתפילין] שבמילה "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה", בניקבא על ידי שהרגל ניקבה.

אתא לקמיה דרבי אבא. אמר ליה: אם נשתייר בו ברגל של הה"י כשיעור אות [יו"ד] קטנה כשר, ואם לאו, הרי הוא פסול!

ראמי בר תמרי, דהוא רמי בר דיקולי, איפסיקא ליה כרעא דוי"ו אירע לו בפרשת "והיה כי יביאך" שבתפילין שנפסקה הרגל של הוי"ו שבמילה "ויהרג ה' כל בכור" בניקבא על ידי זה שהרגל ניקבה, והיתה אותה הוי"ו נראית כמו יו"ד.

אתא לקמיה דרבי זירא. אמר ליה רבי זירא

34. ולעיל לגבי אות ה' מבואר שהשיעור הוא כמלא אות קטנה, וצריך להבין מדוע כאן ישנה בדיקה אחרת. המרדכי מפרש שיש להבחין בין אותיות שיש להם שתי ירכות שהם ניכרים בצורתם ובהם מספיק כדי אות קטנה. אבל אותיות שיש להם ירך אחת אדרבה אם נשאר כדי אות קטנה הרי הם דומים ליי. ולכן צריך בדיקת תינוק.

והמאירי [בספרו קרית ספר] מבאר שלעיל מדובר כשנפסק שפת רוחב הרגל ג ובזה מספיק שיעור אות קטנה. דהיינו אם יש בעובי הרגל במקום הפסוק כדי עובי אות קטנה כשר. אבל כאן מדובר שנפסק לגמרי ונהית האות קטועה לשנים, ובזה כיון שאין שום חיבור בין חלק העליון לתחתון צריך לבדוק על ידי תינוק ורק עי"ז אפשר לצרף.

מדברי המאירי יוצאים שני חדושים: א] שיש שיעור לעובי האות ועל זה אמרו בגמרא שצריך שיעור אות קטנה. [וראה מש"כ על זה הביאווה"ל סימן ל"ב סט"ו ד"ה ניקב]. ב]

כפי' שני.

כתבו הנו"ב [קמא יו"ד סימן עה] והבית הלוי [עה"ת בסופו בענין מוקף גויל] שלתירוץ ראשון אין הכוונה שאין כלל חסרון של מוקף גויל בנקב, אלא רק באופן שבין אות זו לאות האחרת יש גויל סמוך לאות השניה אז כשר אבל אם יש נקב בין שתי אותיות ואין כלל גויל באמצע פסול.

[הביה"ל ביאר זאת בשני אופנים. א. באמת צריך מוקף גויל אלא שהגויל המרוחק גם כן מספיק לכך. ב. שאין הדין "מוקף גויל" בצורת האות, אלא הוא דין בהפסק שבין אות לאות. ונפקא מינה בין ההסברים, באות הסמוכה לקצה הגויל. לפירוש הראשון פסול, ולפירוש השני כשר]. ובהסבר זה מובן מה שדנו הראשונים [ראה הערה קודמת] שהבבלי חולק על הירושלמי בדין מוקף גויל מתוכו, ששם מדובר שאין כלל הפסק גויל בין צד פנימי זה של האות לצד הפנימי שמולו, ובזה כל ההכשר רק משום שאין צריך מוקף גויל מתוכו.

הלך משה רבינו וישב בסוף שמונה שורות של התלמידים שהיו יושבים לפני רבי עקיבא, ולא היה יודע מה הן אומרים, שלא הבין משה רבינו את המשא ומתן שלהם בדברי תורה⁽³⁵⁾.

תשש כוחו של משה רבינו, שחלשה דעתו שאינו מבין את צורת הלימוד שבבית מדרשו של רבי עקיבא. כיון שהגיע רבי עקיבא לדבר שצריך לתת בו טעם [נימוק] אמרו לו תלמידיו לרבי עקיבא: רבי, מנין לך דבר זה? אמר להן רבי עקיבא: דבר זה הוא הלכה שנאמרה למשה מסיני [שכך הוא הדין במסורת ממשה רבינו ואין צורך לנמקו ולהוכיחו מסברא או ממידה שהתורה נדרשת בה]. מיד נתישבה דעתו של משה רבינו!

חזר משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו:

רבונו של עולם! יש לך אדם כזה, ואתה נותן

למרום לקבל את התורה, מצאו משה להקדוש ברוך הוא שיושב וקושר כתרים כגון התגין של ספר תורה לאותיות התורה.

אמר לפניו: רבונו של עולם מי מעכב על ידך?! מדוע אתה צריך להוסיף עוד על האותיות את הכתרים.

אמר לו: אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות מאותם כתרים!

אמר לו משה רבינו: הראהו לי?!

אמר לו הקב"ה למשה: חזור לאחורך! [שהראהו הקב"ה למשה, במראה הנבואה, כאילו הוא נמצא בבית מדרשו של רבי עקיבא, ושומע את קולו של הקב"ה לצעוד אחורה].

ולא כתב ליבונאה, ולכן לא יכלו לברר דיני התגים מספרי התורה שמקדם שהיו כתובים בכתב ליבונאה. והעתיקו מהאבנים שנכתבו בשבעים לשון וביניהם כתב אשורית. עפ"ז יש לומר שמה שמשה לא דרש התגין היינו מפני שעד שלא ניתנה נבואה לכתוב התורה בכתב אשורית לא ניתן עדיין לדרוש את התגין ורק מזמן בית שני שהיתה נבואה לכתוב באשורית ובתגין אז ניתן לדרוש את התגין. לכן אמר משה להקב"ה מי מעכב על ידך לתת התורה כבר היום בכתב אשורית וידרשו התגין כבר עתה. א"ל שרק רבי עקיבא ידרוש ולא אתה. א"ל משה אם כן תן התורה מיד לרבי עקיבא בכתב אשורית שידרוש התגין. א"ל שתוק כך עלתה במחשבה לפני שתינתן התורה באשורית רק בעתיד.

שאפשר לצרף חלק האות העליון עם חלקה התחתון על ידי תינוק, אף על פי שמחולקים לגמרי באמצעם. ולא נפסק כן להלכה. [ראה מ"ב סימן ל"ב סק"ח].

35. בחידושי הגרי"ז מבאר על פי מה שהביא הרמב"ן [דברים כ"ז ח'] בשם ספר תאגי שבימי עזרא העתיקו את התגין מן האבנים שכתב עליהם משה את התורה באר היטב. וקשה למה לא העתיקו זאת מספרי התורה הכשרים שיהיו במשך הדורות. וביאר הגרי"ז לפי דברי הגמרא בסנהדרין [כ"א ב'] שעד עזרא היתה התורה כתובה בכתב ליבונאה [סוג כתב] ואז היתה נבואה שמכאן ואילך תיכתב בכתב אשורית. ולפי זה יש לומר שרק כתב אשורית צריך תגין

תורה על ידי, ולא על ידו? אמר לו הקדוש ברוך הוא שתוק! כך עלה במחשבה לפני. [ואין אתה יכול לעמוד על סף דעת] אמר לפניו משה רבינו, רבונו של עולם! הראיתני תורתו של רבי עקיבא, הראיתני מתן שכרו. אמר לו חזור לאחוריה וראה במראה הנבואה! חזר לאחוריה, וראה ששוקלין הרומאים את בשרו של רבי עקיבא במקולין באיטליו, מקום שהקצבין שוקלין את הבשר [לאחר שנהרג על קידוש ה' שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל].

אמר לפניו: רבונו של עולם! זו תורה זו שכרה? וכי זהו השכר שמגיע לרבי עקיבא?

אמר לו הקדוש ברוך הוא שתוק! כך עלה במחשבה לפני!

[רבי עקיבא נידון על פי מה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברוא את העולם במדת הדין] [עפ"י הגר"א והצ"ק].

אמר רבא: שבעה אותיות שבספר תורה, תפילין, ומזוזות וכן בשאר ספרי הנביאים הכתובים והמגילות צריכות כל אחת מהן שלשה זיונים תגין קטנים בראשם. ואותם שלשה תגים אחד נוטה לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד נוטה למעלה⁽³⁶⁾.

36. יש בזה כמה פירושים.

התוס' הביאו בשם נ שיעשה בראש האות קוים ישרים אחד מימין ואחד משמאל ואחד באמצע. ד עוד פירוש שהחיצונים נוטים באלכסון החוצה. ה עוד פירשו שיעשה שנים למעלה ואחד נוטה למטה ו. ובהגה"מ פ"א מהלכות ספר תורה פירש בשם הרא"ם שאין צריך זיונים בולטים, אלא הכוונה שקצות האותיות יהיו במרובע ולא בעגול. ז [אך החזו"א סימן ט' סק"א נדחק לפרש דברי הרא"ם באופן אחר]. מפשטות הראשונים והפוסקים משמע שגם בספר תורה ותפילין צריך זיונים אולם הרמב"ם נוקט שאין זה דין כללי בכל סת"ם, אלא זו הלכה מיוחדת במזוזה, אבל בספר תורה ותפילין ישנם אותיות אחרות שבהם עושה זיון אחד. [ראה רמב"ם פ"ב ה"ח מתפילין, ובהגה"מ שם בהגהה המתחלת באלפא ביתא, ובביאור הגר"א ס"ס ל"ו].

מדברי הרמב"ם משמע שאין התגין מעכבים, [כמו שדייק הב"י בסימן לו, וראה בחידושי הגר"י שהרמב"ם לשיטתו שאין התגין מצורת הכתב הכללי אלא רק באותיות מסוימות]. וכן

לדעת הרא"ם המובא לעיל שאין צריך כלל תגים בולטים פשיטא שאין חסרונם פוסל. אכן כמה ראשונים פוסלים [ראה בב"י שם]. לשיטות הפוסלות יש לפרש טעם הפסול בשני אופנים. א] שהתג הוא חלק מצורת האות, ובלא תג אי"ז אות כלל. ב] שאמנם אין התג חלק מצורת האות ומ"מ הסת"ם נפסל בהעדרם שכך נמסרה ההלכה שחסרון התג פוסל. נ"מ לדינא בין ההסברים האם בגיטי נשים התגים מעכבים, שאם התג הוא חלק מצורת האות ה"ז מעכב גם בגט, אבל אם העכוב בסת"ם הוא הלכה, הרי הלכה זו נאמרה רק בסת"ם ולא בגיטין [ונחלקו בזה הריב"א וספר התרומה [סימן קיד], וראה מש"כ בזה הגרע"א ח"א סימן כא].

להלכה פסק המ"ב [סימן לו ס"ק טו] שלכתחילה יש להחמיר מאוד בזה ויוסיף התגים אחר כך, ואין בזה חסרון של "שלא כסדרן" כיון שבלי התגין גם כן צורת האות עליה.

לגבי האות ח' שצורתה כשני זיינין ועליהם גג, לשיטת ר"ת להלן, כתב בשה"ת שאין צריך לזיין את הזיינין, והאריך בזה הגרע"א הנ"ל.

עד כי ביה ה' צור עולמים? אמר ליה רב אמר: כל התולה בטחוננו בהקדוש ברוך הוא, הוה לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא. וזהו באור הפסוק: בגלל שבטחו בה' עדי עד, יש להם ביה ה' צור ומחסה לעולמים, בשני העולמים, העולם הזה והעולם הבא.

אמר ליה רבי יהודה נשיאה: אנא הכי קא קשיא לי זהו מה שקשה לי בפסוק הזה: מאי שנא דכתיב בפסוק "ביה" ולא כתיב "יה".

אמר ליה רב אמר: באור הפסוק כך הוא כדרש רבי יהודה בר רבי אילעאי: אלו שני עולמות שברא הקדוש ברוך הוא, אחד באות ה"י ואחד באות יו"ד, שחלק הקדוש ברוך הוא את שמו לשתי אותיות, ובכל אחת מהן ברא עולם אחר. [וזהו באור הפסוק — "כי ביה ה' צור עולמים", שבשתי אותיות האלו יוד והא ברא ה' את שתי העולמות].

ועדיין איני יודע אם העולם הבא נברא ביו"ד, והעולם הזה נברא בה"י, או אם העולם

ואלו הן האותיות: שעטנ"ז ג"ץ ש', ע', ט', נ', ז', ג', ק', והוא הדין לנו"ן סופית ולצד"י רגיל.

אמר רב אשי: חזינא להו ראיתי לפרי דווקני לסופרים המדקדקים לכתוב כתב מיושר דחטרי להו לגגיה דח"ת שהגביהו את הרגל השמאלית של האות ח' למעלה (37) [ויש מפרשים שהיו מגביהים את אמצע גגו של הח' כמו חטוטר של גמל (38)].

ותלו ליה לברעיה דה"י, ואת הרגל השמאלית של הה"י תלו באויר כמו שאנו עושים. ולא חברו אותה לגג האות. וזו צורתה ה (39).

והטעם דחטרי להו לגגיה דח"ת, כלומר להראות ולרמז חי הוא הקדוש ברוך הוא והוא שוכן ברומו של עולם, שהחית היינו ח"י, והחטוטר מצביעה כלפי מעלה.

והטעם דתלו ליה לברעיה דה"י הוא כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרב אמר: מאי הוא הביאור במה דכתיב בפסוק "בטחו בה' עדי

גג החי"ת מעכב, שהרי אמרו בגמרא שרק ספרי דווקני עשו כן. [וראה בפמ"ג בצורת האותיות אות ח' וברע"א בגליון שו"ע סימן לו].

39. מכאן משמע שאם רגל שמאל של הה"י מחוברת לגג ה"ו כשר, שהרי רק ספרי דווקני דקדקו שתלות רגל הה"י. ואכן כך היא דעת התשב"ץ [סימן נ' נ"א], אולם הריב"ש [סימן ק"כ] פוסל אם תגע רגל הה"י, ומפרש שמה שאמר רב אשי שרק ספרי דווקני דקדקו בזה, היינו על מה שחטריה לגגיה דח"ת, ומה שלא הדביקו רגל הה"י, זה דבר הפוסל והכל מקפידים בזה, אלא שחידש רב אשי שאף על פי שאחר שחטריה לגגיה דח"ת שוב לא יחליפו

37. כ"כ התוס' בשם רש"י. ומזה משמע שהחוטרא הוא באמצע הזי"ן השמאלי כנגד רגל הזי"ן ח. אולם הפוסקים כתבו לעשות החוטרא בשמאל הזי"ן ט וזה צ"ב שאי"ז כדברי תוס'. [וראה מה שיישב בזה בספר שלמי יוסף סימן קמח].

38. ויש בזה שני מנהגים. יש עושים גג סתום ויש עושים גג פתוח כגג רעפים. יא צורה ראשונה היא כצורת גגות שבארץ ישראל שהגג ישר אלא שעושים את עליונו בשפוע כדי שיזוכו המים. וצורת הגג השני היא כגגי חו"ל. [ראה באליהו רבה סימן לו].

כתב הריב"ש [סימן קכ] שאין החוטרא של

הזה נברא ביו"ד, והעולם הבא נברא בה"י?!

כשהוא אומר בפסוק בפרשת בראשית, "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" ודרשין אל תקרי "בהבראם", אלא בה"י בראם! הוי אומר, מוכח מכאן, שהעולם הזה הוא זה שנברא בה"י, והעולם הבא הוא זה שנברא ביו"ד.

ומפרש רב יהודה בר רבי אלעאי: ומפני מה נברא העולם בה"י שהוא פתוח למטה, מפני שהעולם הזה דומה לאכסדרה שפתוחה היא לגמרי בדופן אחד, וכך העולם הזה פתוח הוא שכל הרוצה לצאת לתרבות רעה יצא, והיינו שהבחירה היא בידי האדם!

ומאי טעמא תליא ברעיה תלויה הרגל הפנימית של הה"י ואינה מחוברת לגגו?

ללמדך: דאי הדר שאם יחזור אותו החוטא בתשובה, מעיילי ליה מעלין אותו באותו הפתח העליון שבין הרגל השמאלית והגג של הה"י, ומקבלין אותו בחזרה.

ופרכינן: וליעייל שייכנס אותו חוטא בהך פתח התחתון שיצא בו, ומדוע צריכים פתח מיוחד שיוכל לחזור בו בתשובה?

ומפרשין: לא מסתייעא מילתא אין הדבר אפשרי! וכדברי ריש לקיש:

דאמר ריש לקיש: מאי הוא באור הפסוק דכתיב במשלי "אם ללצים — הוא יליין, ולענוים יתן חן"?!

ללמדך: מי שהוא בא ליטמא פותחין לו פתח להיות לץ⁽⁴⁰⁾.

אבל מי שהוא בא לטהר, אחר שחטא, מסייעין אותו, שצריך הוא סיוע מן השמים מפני יצר הרע המונע בעדו מלשוב, הלכך פתחו עבורו פתח מיוחד כדי שיוכל לשוב ולא די לו בפתח התחתון.

ומאי טעמא אית ליה לה"י תאגא, שהוא כתר קטן בצדו השמאלי של גגו?⁽⁴¹⁾

כי אמר הקדוש ברוך הוא: אם חוזר בו, אני קושר לו כתר!

ומפני מה נברא העולם הבא ביו"ד?

מפני שצדיקים שבו מועטים ודומים הם

לבעלי תשובה פתח מיוחד.

40. לפי הגירסא פותחין לו, החילוק בין בא ליטמא לבא ליטהר ש"מסייעין" הוא סיוע יותר מ"פותחין". ויש שגורסים בא ליטמא פותחין לו, פירוש שיש לו פתח מזומן, אבל בא ליטהר מסייעין אותו היינו שעבורו פתחו פתח מיוחד.

41. שיטת רש"י שהכתר בצד שמאל, ושיטת ר"ת שהכתר בצד ימין וכתב הטור (סימן לן)

בין ה"י שרגלה מחוברת לחי"ת שהרי לחי"ת יש חוטא, מ"מ גם בזה נפסלת הה"י. עוד תירץ הריב"ש שכוונת הגמרא "תלו ליה לכרעיה דה"י" היא שלא היה די להם בהפרדה קטנה אלא היה מופרד הרבה, ובוה דקדקו רק ספרי דווקני.

בטעם הפסול כתב הריב"ש שמה שרגל הה"י אסור שתגע בגג אין הטעם כדי שלא תדמה לחי"ת, אלא שכך היא עיקר צורת הה"י שיהיה בה פתח וכמבואר להלן בגמרא שיהיה

ליו"ד שהוא אות קטנה.

ומפני מה כפוף ראשו של היו"ד?

מפני שצדיקים שבו בעולם הבא כפוף ראשיהם מפני שהאחד מתביש מחבירו. מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה, וכבודו של זה גדול משל זה.

אמר רב יוסף: הני תרתי מילי, שתי הלכות, אמר רב בספרים בהלכות ספרי תורה, [ולקמן תתפרש ההלכה השניה] ותניא תיובתיה ובברייתא שנינו שלא כדבריו.

חדא, הלכה אחת היא הא דאמר רב: ספר תורה שיש בו שתי טעויות בכל דף ודף מדפי הספר יתקן את הספר. והיינו, שאפשר לתקנו ולהכשירו. אבל כשיש בספר תורה שלש טעויות בכל דף יגנוז! שאי אפשר לתקנו.

ותניא תיובתיה דרב, ששנינו: שלש טעויות שנמצא בכל דף יתקן, ארבע טעויות יגנוז!

תנא: אם יש בו בספר תורה דף אחת שלימה בלא טעות, מצלת על כולו. שאפילו יש ארבע טעויות בכל דף, אותו דף שאין בו טעות מציל את הספר כולו, שאפשר לתקנו.

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: והוא מה שאמרנו שדף אחת שלימה מצלת על כולו, זה דווקא דכתיב רוביה

דספרא שפיר. שרוב האותיות⁽⁴²⁾ כתובים בלא טעויות. ואז אף על פי שבכל דף ודף יש ארבע טעויות ויותר, מכל מקום כיון שרובו של הדף הוא בלי טעויות, מציל הדף השלם שאין בו טעות את כל הספר [עפ"י השטמ"ק].

אמר ליה אבוי לרב יוסף: אי אית בההוא דף שלם שלש טעויות מאי?

האם נאמר שמה שדף אחד שלם מציל את הספר הוא דוקא כאשר הדף הזה שלם לגמרי בלי שום טעות. או שנאמר שכל דף שאין בו ארבע טעויות, אפילו שיש בו שלש טעויות גם כן נחשב לדף שלם, ומציל את כל הספר!?

אמר ליה רב יוסף: הואיל וספר תורה שיש בו שלש טעויות בכל דף איתיהיב לאיתקוני, ניתן הוא לתקון מיתקן! מתקן הוא את הדף שיש בו רק שלש טעויות. וממילא מציל הוא את כל הספר תורה אף על פי שיש טעויות בכל שאר הדפים ואפשר לתקן על ידו את כל הספר.

והני מילי דאמרינן דאם איכא ארבע טעויות בדף יגנוז, בחסירות שחסרו ממנו אותיות. אבל אם הפסול הוא ביתירות שיתר אותיות או מילים לית לן בה! שאין הספר פסול, אלא גורר את היתירות והספר כשר.

מבאר הגמרא: חסירות מאי טעמא לא

42. על פי הכ"מ והב"י והש"ך [סימן רע"ט סק"ד]. אכן בשטמ"ק מפרש שצריך שכל דף ודף יהיה בלא טעות שלא יהיה יותר משמונה או ששה טעויות בכל דף. ועיין בביה"ל [עה"ת בסופו] שמדייק מהרמב"ם שצריך רוב דפים

שטוב לעשות כדברי שניהם. אכן המ"ב בצורת האותיות הכריע לעשות כרש"י, שרוב הפוסקים סוברים כמותו, ובפרט שאין הכתר מעכב בדיעבד.

מהני תקון?

אמר רב כהנא: משום דמיוחזי שנראה הספר תורה כמנומר! כשכותב ומוסיף בין השיטין את מה שחיסר. אבל ביתירות אין גרדת האותיות מכערת את הספר כל כך, ואינו נראה כמנומר.

אגרא, חמוה חמיו דרבי אבא, הוה ליה ארבע אותיות יתירות בכל דף בסיפריה בספר התורה שלו. אתא לקמיה דרבי אבא לשאול אותו האם הספר תורה טעון גניזה.

אמר ליה רבי אבא: לא אמרן שהספר תורה פסול אלא בחסירות כאשר חסרו ארבע אותיות בכל דף אבל ביתירות לית לן בה: ויכול הוא לגרור את היתירות.

עד כאן ביארה הגמרא את המימרא הראשונה של רב!

איך המימרא השניה שאמר רב בהלכות ספר תורה, וקשה עליה מהברייתא היא הא דאמר רב: הכותב ספר תורה, ובא לגמור את הפסוק האחרון שבפרשת וזאת הברכה גומר את הכתיבה ואפילו באמצע הדף, ואינו צריך לסיים כתיבת ספר התורה דוקא בסוף הדף. [דף היינו טור שלם בספר תורה].

מיתבי: הכותב ספר תורה, בא לו לגמור את כתיבת הספר בסיום פרשת וזאת הברכה, לא יגמור באמצע הדף כדרך שיכול הוא לגמור בסיום שאר החומשין.

אלא מקצר את השורות והולך הלוך

ומצמצם את רוחבן עד שיגמור את המילים שבסיום הספר "לעיני כל ישראל" בסוף הדף. ומברייתא זו קשה על רב שמתיר לסיים באמצע הדף.

ומשנינן: **כי קא אמר רב שיכול לגמור באמצע הדף, בחומשין, שעשוין וכתובין בגליון כספר תורה, אבל אינם כרוכים יחד, ואינן עשויים בקדושת ספר תורה, אלא נכתבו כל חומש לעצמו.**

ותמהינן: **והא "ספר תורה" קאמר רב, ואיך אפשר לומר שעל חומשין דבר רב?**

ומשנינן: **מה שאמר רב שיכול לגמור באמצע הדף, בסיום חומשין של ספר תורה אמר, וכגון בסיום ספר בראשית, שמות וכו'. אבל בסיום ספר תורה עצמו בפרשת וזאת הברכה בפסוק "לעיני כל ישראל" מודה רב שצריך לסיים בסוף הדף.**

ופרכינן: **איני, והאמר רבי יהושע בר אבא, אמר רב גידל, אמר רב: לעיני כל ישראל נכתב באמצע הדף! ומוכח שאפילו בסיום ספר תורה אמר רב שיכול לגמור באמצע הדף?!**

ומשנינן: **ההיא דקאמר רב "לעיני כל ישראל" נכתב באמצע, אין הכונה לאמצע הדף אלא כונתו באמצע השיטה השורה האחרונה של הספר, אבל מודה רב דצריך לסיים בסוף הדף.**

איתמר: רבנן אמרי: אפשר לסיים "לעיני כל ישראל" באמצע הדף (43) ואף באמצע שיטה:

43. על פי פירושו רש"י. ולפי זה רבנן חולקים על המבואר לעיל שלא יסיים את התורה באמצע

כשרים ולא די ברוב אותיות ע"ש. עבר ותיקן כתב הביה"ל שם שכשר.